

**Márkus- és Batizfalvi báró Máriássy András
táborszernagy, a Mária Terézia rend lovagja.
1757–1846.**

(Főleg a családi levéltár alapján.)

(Harmadik közlemény.)

1810-ben Máriássy, mint a Mária Terézia rend lovagja, megindítja a *grófi* vagy bárói cím megszerzésére az eljárást és 1810-ben (néhány hónappal édesanyja temetése után!) latin nyelvű beadvánnyal fordul a m. kir. udvari kancelláriához, amelyben előadja, hogy az asperni és deutschwagrami csatákban magát kitüntetvén, megkapta a Mária Terézia rend keresztjét, amely rend statutumai értelmében, neki, mint kitüntetett félnek, joga van a díjak elnyerése mellett a grófságot vagy báróságot kérni. Mint egy 600 éves magyar család tagja, amely „iam olim comitum titulo gaudebat“, tehát már egykor grófi címet is viselt, kéri a díjak elengedése mellett a grófi cím megadását, ha pedig ezt meg nem kaphatná, akkor a báróságot kéri.²⁷⁸

A kancellária (gróf Erdődy József kancellár) jó hosszú ideig fektette a beadványt és csak szeptember 7-én terjesztette Máriássy kérelmét a felség elé azzal, hogy Máriássy András, aki előbb a gr. Gyulay ezred colonellusa volt, mint generális Aspernnél és Wagramnál annyira kitüntette magát, hogy Károly főherceg a csatatéren a Mária Terézia rend keresztjével jutalmazta és így most igénye van a grófi vagy bárói rangra. A család — írja a kancellária — 1264 (?) óta virágzik, s ajánlja a folyamodónak akár a grófi, akár a bárói ranggal való megadományozását.

A felség irodájában megint jóideig hevert az akta, míg végre november 29-én a felség elé került, aki Máriássyt a díjak elengedésével *magyar* bárói ranggal adományozta meg.²⁷⁹ s az erről szóló diploma a folyamodónak 1810. december 1-i dátummal adatott ki.²⁸⁰

²⁷⁸ M. kir. Orsz. Levéltár, Canc. 1810 : 9285. szám.

²⁷⁹ „Supplicantem generalem Máriássy in numerum liberorum *regni Hungariae* baronum cum remissione taxae cooptatum habere volo.

Mindezek megtörténtéről Máriássy udvari ágense Dembscher 1810. december 11-én értesíti ügyfelét, s írja, hogy folyamodványa, „um Erhebung in den hungarischen Freyherrn Stand herabgelanget seye“ és ő holnap — a „Haupt Taxé“-t a felség elengedvén. — a bárói diploma kiállításának taksáját letétbe fogja helyezni.²⁸¹

Máriássynak tehát a felség a bárói rang elnveréseért járó főtaksát, ami ekkor 4000 forint volt, elengedte, de meg kellett fizetnie a diploma beiktatásáért (a Királyi Könyvekbe) járó 10 forintot, s a könyv alakban függő pecséttel ellátott bárói diplomáért járó 190, összesen tehát 200 forintot. Ezen összeg lefizetését a magyar királyi udvari kamara taxatoratusi hivatala 1811. január 22-én megnyugtatta, elismervén, hogy Máriássy „de Marhusfalva et Balitsfalva“ (így!) András vezérőrnagy ezt az összeget lefizette.²⁸²

Ezzel a Mária Terézia rend elnverésének utóhangjai végleg le is záródtak.

Édesanyjának 1810 január 21-én bekövetkezett halála Máriássyt mélységesen lesújtotta. Hiszen egyetlen legbizalmasabb, szívéhez legközelebb álló barátját, tanácsadóját, irányítóját veszítette el benne.

A családi feljegyzések szerint a hőn szeretett édesanya temetése 1810. január 30-án volt Batizfalván,²⁸³ amelyen minden valószínűség szerint legkedvesebb fia is részt vett, bár erre adatunk nincsen.

Úgy látszik, édesanyja elhúnyta figyelmeztette Máriássyt a múlandóságra, s ez 1810-ben arra készteti, hogy saját esetleges halála bekövetkeztére a kellő intézkedéseket megtegye. Máriássy meg is írja végrendeletét s azt 1811. január 14-én Márkusfalván báró Fischer Imre, a tizenhat szepesi város királvi adminisztrátora, Benedekfalvi Detrich Menyhért szepesi szolgabíró, Gerhardt Tamás és Máriássy Károly táblabírák, s végül Szemerei Horváth Tádé szepesi esküdt ülnök, mint végrendeleti tanúk előtt fölolvassa, s azt ép észszel és lélekkel saját végrendeletének jelenti ki.

Viennae die 29^a novembris 1810. — Franciscus manu propria.“ Orsz Levéltár, Canc.: 1810: 12.645.

²⁸⁰ Orsz. Levéltár: Liber Regius 62. kötet 1266. l. — A címer le van festve s azonos a II. Ulászló király által adományozottal, de itt alul egy lebegő mondat szalag van, ezzel a felírással: FORTITUDINI.

²⁸¹ Dembscher levele Máriássy Andrásához, 1810. december 11. Bécs.

²⁸² A taxatoratus 1811. január 22-én Bécsben kelt eredeti nyugtája.

²⁸³ Weber nyilván téved, midőn a halálozás napjául 1810. június 20. napját állapítja meg. I. m.: 358. l. Ekkor csak kriptába helyezéstről lehetett szó.

E végrendeletben Máriássy úgy intézkedik, hogy halála után a batizfalvi családi kriptában a legjobb édesanya mellett óhajtja majdan örök álmát aludni.

Keveset, sőt majdnem semmitsem tudunk arról, hogy Máriássy 1811-ben hol, merre járt, s mit művelt, csak annyit tudunk, hogy 1811. júniusában a felség báró Máriássy Andrást meghívja az országgyűlésre, amelyen valószínűleg részt is vett.²⁸⁴

1812. nyarán Máriássy Pesten volt (aug. 3.), s úgy látzik, innen küldték ki lengyel területre, ahol ősszel (október 18.) a Wizulky falu mögötti magaslatokon vívott csatában, a Triszin nevű major megtámadásakor a vállán megsebesült.

Az ekkor kapott golyót Máriássy eltette emlékül ezzel a felirattal:

„Mit dieser Kugel wurde ich und mein Pferd in dem russischen Kriege anno 1812. als Brigadier bei Wizulky den 18. october blessirt.“

Nem tudjuk pontosan, hogy Máriássy sebtét hol gyógykezelték, de valószínűleg lengyel területen és itt, a lengyelországi „Auxiliär Corps”-nál tölthette 1812—1813. telét is, mint rekonvalescens.

1813. február 3-án Szakmáry Donát Lucsivnáról ír Máriássy Andrásnak, s e levélből megtudjuk, hogy az ősz és a tél sok fáradalom, iszonyú hideg és végnélküli menetelések közepette telt. Jelzi Szakmáry Máriássynak, hogy levélét megkapta és „innigst freuete mich aus denselben Ihr Wohlfinden bey so vielen Strapazen zu ersehen; Wie sehr bedauerten alle Ihre gute Freunde Sie und das sämtliche Officiers-Chor wegen der so sehr ausgestandenen Kälte und unaufhörlichen Märschen.

Hier ist die Kälte vielleicht nicht minder strenge, nur mit den Unterschied, dasz wir mit einen hübschen Mädcl oder Weibchen uns beym warmen Ofen dum und quando lustig machen können und erst dann mit einer schönen Frau Rittmeisterin Schlitten fahren, wenn uns die Sonne ohne Wind anlächeln thut.

Schon öfters wünschte ich Ihnen von Herzen in unserer lustigen Gesellschaft sed quis contra torrentem Napoleonem.“

Levele végén Szakmáry úgy mellékesen megjegyzi, hogy: „Ich freute mich über Ihr Reconvalesciren von der erlittenen Contusion.“²⁸⁵

Egy nappal később, 1813. február 4-én Krompachról egy

²⁸⁴ Az 1811. június 22-én Bécsben kelt eredeti regális megvan a családi levéltárban.

²⁸⁵ 1813. február 3. Lucsivna; Szakmáry Donát levele Máriássy Andrásához.

Gundelfingen ír Máriássynak, amelyből megtudjuk, hogy Máriássy sebesülése elég súlyos lehetett, mert ágyúgolyó súrolta. Az is kitűnik a levélből, hogy Máriássy 1813. január 12-én a lengyel Paltosh-ban volt, s innen írt Gundelfingennek, melyre a válasz a következő volt:

„Lieber schätzbarer Freund und Bruder!

Ich danke Dir für deinen lieben Brief von 12. Januarii ausz Paltosh, der nicht allein deine edle freundschaftliche Gesinnungen gegen mich bestätigte, sondern mir ein neues Leben gab, weil ich erfuhr, *dasz Du noch am Leben bist*. Bruder, die Beharlichkeit in deinen Beruf ist lobenswürdig, nach dem Du aber von *erhaltenen Canonen streyfschusz* und dem sturze mit dem Pferde bey immer währenden ausserordentlichen Strapazen dich noch nicht erholen konntest und in Gefahr stehest, aus Mangel der gehörigen Pflege um zukommen, so finde ich deine beharlichkeit sehr tadelnswürdig und da Du mit Ehren abtreten kannst, um deine Gesundheit herzustellen, so kann ich nicht begreifen warum Du nicht nach Hause kommst? Du kannst ja noch in die Zukunft für deinen König und dein Vaterland streiten und *die Pflichten erfüllen die Dir so heilig sind*. Wasz kann ein kranker Soldat in der Winter Campanie, wo mehr mit Elementen und Müszeligkeiten, als mit Feinden zu kämpfen ist da ausrichten? Lieber Bruder, komme nach Hausz, stelle deine Gesundheit zu recht, und willst du in Frühjahz wider zurückeren, so mache was dir Ehre und Pflicht eingeben werden.“²⁸⁶

Máriássy Gundelfingenhez írott levelét ez utóbbi megmutatta és felolvasta a szepesi püspöknek is, aki Máriássynak szintén a hazatérést és egészségének teljes helyreállítását javasolja. Végül Gundelfingen még megírja, hogy mennyire vágvik utánna, mert a püspökön kívül még csak egyetlen igaz barátja van — Máriássy.

„Dem Bischof — írja Gundelfingen — habe ich deinen Brief vorgelesen. Er lässt sich Dir auf das innigste empfehlen und bitten, Du solst nach Hausz eilen, um deine theuere Gesundheit herstellen zu können. — Mein Hertz dürstet nach Dir, ich habe viele so genannte Freunde, aber wahren Freund? den Bischof ausgenommen, nur Dich.“

1815. február 3-án Máriássy Varsóból ír ispánjának, Kupcseknek, aki Jurkowba válaszol neki, mert Máriássy március elején (9-én) itt van, viszont március végén, április elején már Krakóban van, s március 31-én Pozsonyból egy Szontagh ide a következőket írja neki: „Nebst einen

²⁸⁶ 1815. február 4. Krompach; Gundelfingen levele Máriássy Andrásához! a családi levéltárban.

Respect laszt Herr Staabsarzt von Klein sagen dass Sie, wen übrigen die Aerzte das baden für gut finden, das Pöstyéner Bad vor allen vorziehen. Solten Sie aber nach den Sturtz vom Schwindl befallen seyn, so rathet er gar kein Bad.“²⁸⁷

A most közölt levélből és Beckers egy későbbi leveléből is látjuk tehát, hogy Máriássy ekkor még sebesüléséből teljesen fel nem gyógyult, s úgy látszik, a fürdőre menés gondolatával foglalkozott, hiszen ő maga tudhatta legjobban, hogy egészsége még teljesen helyre nem állott.

Április 14-én Wolbromban, május 2-án pedig Breebirzaniban találjuk Máriássyt. Ez utóbbi helyre ír neki a vielitskai határőrség parancsnoka, aki jelenti, hogy holnap Ponvatovszki herceg von Ferner kormánytanácsosnál fog ebédelni. ennélfogva őt és suite-jét beengedi, maga fog a herceg elé menni, s őt fogadni.²⁸⁸

1813 június elején Sternbergben, majd Kratenauban, szóval cseh területen látjuk Máriássyt, aki július végén és augusztus elején a Prága melletti Mochow-ban van, tehát ekkor már elkerült a galíciai Auxiliär-Corps-tól a hadrakelt sereghez, s 1813 augusztus 26—27-én jelen volt a drezdai csatában, ahol herceg Schwarzenberg hadsereg csoportjában, az osztrák sereg jobb szárnyán, báró Bianchi altábornagy gyalog hadosztályában mint brigadéros a 48. számú Simbschen-féle és a 19. számú Hessen-Homburg gyalogezredeket vezényelte, és „Armée-Abteilung“ parancsnoka maga a Hessen-Homburg-i herceg volt.²⁸⁹

A drezdai csatában, augusztus 27-én, Máriássy ismét golyót kapott és súlyosan megsebesült, s így nokaöccsének. Máriássy alezredesnek 1813 júliusában kelt levele már nem találta Andrászt a hadrakelt seregnél és a levélborítékra valaki ráírta: „Plessirt in Prag.“ — Máriássy tehát sebesülten Prágába került, ahol a „Graf Srtbyscher vagy Swrbyscher Haus“-ban „in der Hiberner Gasse N° 1002“ helyezték őt el.

A drezdai csatában tanúsított bátor és nagyszerű maga-

²⁸⁷ 1815. március 31. Pozsony. Szontagh levele Máriássy András-hoz, u. ott. 1815. június 16. Buda. Beckers levele Máriássyhoz, u. ott. írja, hogy Teschenből május 11-én kelt levelét, mellyel nagy örömet okozott, megkapta, s kívánja: „Dich bey Gelegenheit des *Gebrauchs eines Bades in Ungarn* bey uns zu sehen, um dich unserer Anhänglichkeit zu überzeugen.“

²⁸⁸ 1815. május 2. Vielitska. A határőrség parancsnokának jelentése Máriássyhoz. U. ott.

²⁸⁹ *Friedrich*: Geschichte des Herbstfeldzuges 1815. — Berlin. (Megjelent a: Geschichte der Befreiungskriege 1815—1815. című sorozatban). Ennek kilencedik fejezetében van leírva: „Die Schlacht bei Dresden.“ 440—502. és 564. ll. — Edmund *Glaise von Horstenau*: Feldzug von Dresden. Bécs. 1915. 237—238. ll. — (Megjelent a: Geschichte der Kämpfe Österreichs című sorozatban.)

tartásáért a jutalom nem maradt el, mert I. Ferenc király 1813 szeptember 2-án kelt, úgynevezett „Gehorsamspatent“-jével Máriássynak adja a jelenleg ezredtulajdonos nélküli lévő és eddig báró Weidenfeld Károly Mária Terézia-rendes vitéz tulajdonában volt 57. számú magyar gyalogezredet, tehát azt a gróf Siskovics József nevét viselt ezredet, amelyben egykoron Máriássy katonái pályafutását megkezdte,²⁹⁰ s amelyet eredetileg 1741-ben Szirmay Tamás állított fel. Máriássy ennek az ezrednek, mely később Nagyváradon állomásozott s tulajdonosa József főherceg lett, a hetedik ezredtulajdonosa volt, s mint „Regiments-Inhaber“ bírta ezen ezredet 1846-ban bekövetkezett haláláig.²⁹¹

Máriássy magas kitüntetésének természetesen gyorsan híre terjedt és 1813 szeptember havában Máriássyhoz sorra érkeztek egyrészt a gratuláló, másrészt a sebesülés fölötti részvételvelők.

Szeptember 10-én a Lambach melletti táborból báró Lunden granátos kapitány az első, aki Máriássynak gratulál és aki viszont még nem tudja, hogy Máriássy sebesülten Prágában fekszik, mert levelét még „à la Grande Armée en Bohême“ címezi. A kapitány kéri Máriássyt, hogy engedje

²⁹⁰ Az ezred történetét először Kiss Károly hadnagy írta meg a Tudományos Gyűjtemény 1825. évi folyamában: (I. füzet 16. l., II. füzet 5.; III. füzet 5. és IV. füzet 5. skk. II. —) „A 57-dik Magyar Gyalog mostan a méltóságos főhadai vezéri helytartó Márkus és Batizfalvi Báró Máriássy András Ur' nevét viselő császári királyi ezred Történeti“ címen, a melyből látjuk, hogy gr. Siskovics óta az ezredtulajdonosok kivétel nélkül a Mária Terézia rend közep vagy kiskeresztesei voltak. Siskovics után (1762—84), aki középkeresztes volt. De Vins József báró (1784—1802), Auffenberg Ferencz báró (1802—1808.), végül Weidenfeld Károly báró (1808—1815) mind kiskeresztes ezredtulajdonosok bírták az ezredet.

A család tulajdonában Márkusfalván volt egy kézirat, melynek címe volt: „Freiherr Andreas Máriássy de Markus et Batiszfalva k. k. ung. Infanterie-Regiment No. 57. in der Adjustierung des Jahres 1821. bildlich dargestellt durch Hauptmann Johann Freiherr von Schönau, k. k. Kämmerer, zusammengestellt durch den Urgroszneffen des Inhabers Franz Máriássy de Markus- et Batiszfalva 1887.“ Ebben a Máriássy-ra vonatkozó személyi adatokat „John Keppel Knigt of Jordanstone k. k. Oberstlieutenant a. D.“ állította össze, s a szöveg után következtek remek eredeti aquarellekben az ezred akkori egvényruhájának képei. Mint annyi minden, ez a kézirat is a hozzánk betolakodott csehek mindent felfalni akaró busztításának esett áldozatul. Ld. még *Finke*, Edmund ny. ezredes: *Geschichte des k. u. k. ung. Infanterie Regimentes No. 57. Erzherzog Joseph.* — I—II. kötet, Wien, 1898. —

²⁹¹ 1813. szeptember 2. — „In . . . Feldhoflager zu Töplitz in Böhmen . . . Ausgefertigt zu Wien den 5ten September 1813.“ I. Ferenc király báró Máriássy Andrásnak (von *Marensfalva*“ [így!]) a vacans br. Weidenfeld-féle magyar gyalogezredet adományozza. Eredeti okirat a családi levéltárban.

1813. szeptember 5. Bécs. Gróf Bellegarde báró Máriássy Andrásnak megküldi az ezredtulajdonosi adományozó levelet. — Eredeti u. ott.

meg „dasz ich über die Verleihung eines Regiments, welche seiner Majestät an Ihre *brillante* Tapferkeit und militairischen Talent bewilliget hat, meine gehorsamste Gratulation abstaten“.²⁹²

Ugyanekkor már terjed a híre a súlyos sebesülésnek is, sőt a Szepességen már azt beszélték, hogy Máriássy a drezdai csatában elesett és meghalt.

1815. szeptember 10-én már a sebesülés híre eljutott Pestre, mert br. Hellenbachné Kubinyi Zsófia innen küld Máriássynak részvétiratot.

Ugy látszik, szeptember derekán Máriássyt Trencsén-Tepliczre akarták szállítani, mert szeptember 17-én ide címezi levelét egy Baranyai nevű úr, aki részint gratulál az ezredtulajdonosi kitiüntetéshez, részint pedig részvétét fejezi ki a sebesülés felett. Ugyanekkor részvétét fejezi ki gr. Eszterházy Imre is. —

Szeptember 18-án gr. Gyulai Albert fejezi ki részvétét, s ugyanekkor Szakmáry Donát ír Máriássynak, s jelzi, hogy szeptember 14-én indult el Kérmárkról „allwo die traurige Nachricht verbreitet war, dasz Sie und General Andrássy auf den Schlacht-Felde geblieben sein“, s csak később érkezett híradás arról, hogy Máriássy él és sebesülten Prágában van.

Szeptember 21-én Ujházy József, Máriássy sógora ír Prágába (a Hiberner Gasse 1002. szám alá), amely levél a következőképpen hangzik:

„Theuerster Liebster Bruder und Schwager!

Deine Verwundung vernahm ich mit der innigsten Theilnahme und tiefen Schmerz, um so mehr, da man anfangs nicht wissen konte, ob solche gefährlich sey — dem Allmächtigen sey indessen tausendfaches Lob und Dank dafür, dasz dein uns insgesamt theures Leben dabey nicht in Gefahr komt — zwar wirst du vielen Schmerz leiden müssen, besonders wen die Kugel das Bein verletzt hätte, wen auch solche *bereits heraus gezogen ist*; doch trage dein Leiden mit Geduld, Gott wird alles zum besten wenden und uns noch die Freude erleben lassen, dich baldigst glücklich und hergestellt in unsere Arme zu drücken. Er der Herr des gantzen Welt-Alls (így!) leitet uns durch mancherley trübe Wege und lässt unsz widerum frohe Stunden erleben, möge seine allgewaltige Hand dich unter seinen mächtigen Schutz nehmen und dich für fernern Unglück gnädiglich bewahren. Ich kan dir die *allgemeine Theilnahme*, welche jederman bey der traurigen Nachricht deiner Blessirung hatte, nicht genug

²⁹² 1815. szeptember 10. Feld Lager bey Lambach. Báró Lunden levele Máriássy Andrásához. U. ott.

beschreiben, man bedauerte dich insgemein — *dieses sind Zeichen der Liebe* und Hochachtung, welche man gegen dich hat.

Zu der Erhaltung desjenigen Regiments, in welchen du deine militärische Laufbahn angefangen, wünsche dir alles erdenkliche Glück, mögdest du noch recht viele Jahre es besitzen und solches deinen Nahmen führen, ich dencke, diese Verleihung des Regiments vom Monarchen wird dir lieber und angenehmer sein als wen du Feld Marschal Lieutenant geworden wärest. Dieser Titel kan dir nicht entgehen, aber es giebt mehrere Feld Marschall Lieutenante, die keine Regimenter haben.²⁹³

E levélből megtudjuk tehát, hogy Máriássy sebe meglehetősen súlyos lehetett és sokat szenvedhetett, míg testéből a golyót kiszedték, ami úgy látszik szeptember folyamán történt meg. Látjuk azt is, hogy Máriássy a Szepességen általános szeretetnek és tiszteletnek örvendett, ami persze az ezredtulajdonossággal még csak emelkedett.

Az is kiérezhető a levél soraiból, hogy Máriássy a drezdai csata után az altábornagyi kinevezést várta, ami még szeptember folyamán (26-án) meg is történt, de amikor Ujházy sógor és szabadműves testvér levelét megírta, a kinevezés még nem történt meg, s így még nem is kerülhetett a nyilvánosság elé.

1815 szeptember 22-én Batizfalváról Scultéty András itteni lutheránus lelkész ír Máriássynak Prágába, amelyből látjuk, hogy Máriássy halálhíre a Szepességen csakugyan általánosan elterjedt annyira, hogy egyesek már meg is siratták.

Scultéty egyébként a következőket írja: „Die schreckliche und unerwartete Nachricht, *die von dem Tode* Euer freiherrlichen Gnaden in der vergangenen Woche hier überall zu hören war, hat uns alle nicht nur sehr bestürzt, sondern auch bis zu Thränen gerührt. Und o wie grosz war dann unsere Freude, als wir von unsern gnädigen Herrn Inspector von Szakmáry davon überzeugt wurden, dasz Euer freierlichen Gnaden *leben* und anstatt des Todes nur an einem Fusze verwundet sind. Ich konnte mich nicht enthalten, diese frohe Nachricht am vergangenen Sonntag *in der Kirche zu verkündigen* und das Volk zum Preise Gottes und zum Gebet für hochdero Genesung aufzumuntern. — Gott selbst lindere die Schmerzen der Wunde und gebe den Ärzten soviel Kraft und Geschicklichkeit, dasz Sie

²⁹³ 1815. szeptember 21. Hollomnitz (= Holló Lomnitz). Ujházy József levele Máriássy Andrásához. E levélben U. ír az ekkori nagy felvidéki árvízről is, amely pl. az 530 éves gróf Szirmay-féle kastélyt mindentől úgy elvitte, hogy nyoma sem maradt.

Euer freierliche Gnaden bald wider zur völligen Gesundheit verhelfen. Vileicht ist diese Wunde ein Wink der Vorsehung, das Euer freiherrlichen Gnaden nach gemachten ruhmvollen Frieden das Schwert in die Scheide stecken und in unsern ruhigen Zipserland den Rest des Lebens für uns zubringen.

Übrigen wollen wir für das uns theure Leben Euer freiherrlichen Gnaden auch ferner zu Gott beten und hochderoselben auch bei dieser Cour der Vorsicht Gottes empfehlen.²⁹⁴

Szeptember 25-én Lubert zászlós, aki úgy látszik, a harc-téren Máriássy brigádjában szolgált, szintén részvétét fejezi ki a sebesülés fölött azzal, hogy reméli mielőbbi felgyógyulását, hogy azután ismét brigádja élére kerülhessen. Hízelgő levelének idevonatkozó része így hangzik: „Es wagt in vollster Ehrfurcht Euer Excellenz unterthänigster Diener zur erlangter Beförderung seine gehorsamste Gratulation abzustatten und wünscht aus innigsten Grunde seines Herzens, dasz Höchstdieselben baldmöglichst zur vorigen Genesung gelangen möchten, um das Glück Euer Excellenz an unserer Spitze zu sehen nicht lange zu entbehren, auf welches jeder brave Krieger seinen gerechten Stolz gründet; alle ehrenvolle Männer bedauern den ihnen so theueren Verlust und harren mit ungestümmer Sehnsucht dem glücklichen Augenblick entgegen, wo ihr mit Ruhm bedeckten Auführer ihnen zu neuen rühmlichen Thaten die Bahn bezeichnen soll.“²⁹⁵

Közben a sebesült Máriássy úgy látszik eszmeileg birtokba vette ezredét és 1813 szept. 25-én Prágából ezredéhez intézett iratának kivonata igazolja, hogy ezrede viszonyairól még így távolról is tájékozva van, s igyekszik betegén is ezredében rendet csinálni.

Ez a rövid, de igen jellemző, s Máriássy őrnagyi parancskönyvének stílusára emlékeztető kivonat a következő:

„Auszug aus dem Schreiben des Herrn Regiments Inhaber an das Regiments Commando... stb.

Das Grenadier Bataillons Commando schreibt mir auch dasz die Division von meinen Regimete nicht im besten Stand seye;

1^{ens} sey sie mit elenden Menschen vom Regimete dotirt:

2^{ens} befinden sich dabey zwey *decrepirte Hauptleute*,

²⁹⁴ 1815. szeptember 22. Batizfalva. Scultéty levele a családi levéltárban. Ugyanitt ugyanekkorról Isabelle Scultéty hasonló tartalmú levele.

²⁹⁵ 1815. szeptember 25. Feldlager bey Dux. — Lubert levele Máriássyhoz. U. ott.

welche(n) schon die physischen Kräfte fehlen, die Division empor heben zu wollen oder zu können.

Baron Mariassy

F. M. L.²⁹⁶

Máriássy ezen iratot tehát már mint altábornagy írja alá, következőképpen ekkor már hivatalosan is tudhatta, hogy a következő napon, szeptember 26-án, megjön az altábornagyi kinevezés.

1815 szeptember 22-iki kelettel, de csak 1815 szeptember 26-iki kikézbcsítéssel I. Ferenc király Máriássyt 1815 október 18-iki ranggal altábornaggyá nevezi ki.²⁹⁷ Ez a kinevezés azonban csak később (novemberben) lett nyilvánossá, noha erről Máriássy nyilvánvalóan már szeptember 25. körül értesült, mégis az előléptetés híre Magyarországra úgy látszik csak december havában jutott el. Így azután érthető, hogy a beavatott udvari embereket kivéve, a Máriássyhoz intézett levelek írói csak az ezred tulajdonosság adományozását emlegetik és az altábornagyi kinevezésről egy ideig hallgatnak.

1815 szeptember 15-án Lőcséről id. Koczok István ír Prágába Máriássynak. „Örömmel zengedez — írja Koczok — a Szepességiek száján az a kellemes hír, hogy felséges Urunk nagyságod régi hív és vitézi szolgálatját bővebben megjutalmazni kívánván, nagyságodat egy nemes magyar Regimen tulajdonosává tenni méltóztatott. Az én szegény házam is örvend velem együtt nagyságod ezen megjutalmaztatásán és szívéből kívánnya, hogy Nagysád az érdem, becsület és tisztesség grádusán naponként fellyebb fellebb emeltessék, az egész Szepességnek is maga fényes érdemei által tiszteletett és ditsősséget szerezzen és a szepességi fiaknak is, kik őfelsége zászlója alatt a királvi szék s a házáért vitézkednek, ajánlása s pártfogása által segedelmiül lenni méltóztasson.“

Koczok uram felfogása szerint tehát Máriássy dicsősége nem csak a maga és családja, de az egész Szepesség dicsősége.

1815. szeptemberétől kezdve az év hátralévő részében Máriássy sorra kapja a részvétnyilvánító leveleket, s ezekből szinte meg lehet rajzolni sebesülése kórképét és a gyógyulás lefolyását. Megtudjuk, hogy Máriássy lábába kapta

²⁹⁶ 1815. szeptember 25-én kelt irat a családi levéltárban.

²⁹⁷ 1815. szeptember 22. „In... Feldhoflager zu Töplitz in Böhmen Ausgefertigt zu Wien dem 26-ten September 1815.“ I. Ferenc király báró Máriássy (von Marensfalva, [így!]) Andrást 1815. október 18-iki ranggal Feld Marschallieutenant-á nevezi ki. — 1815. szeptember 26. Bécs. Erről értesíti Máriássyt a bécsi haditanács. Mind a két eredeti okirat a családi levéltárban.

a golyót, ahonnan ezt szeptember folyamán már eltávolították ugyan, de november lett, mire Máriássy betegágyát elhagyhatta és mankón a szobában járkálni kezdhetett.

Október 1-én gróf Bellegarde tábornagy ír levelet Máriássynak, akit persze „Feldmarschalllieutenant“-nak címez. „Ich habe — írja — Euer Hochwohlgeboren schätzbares Schreiben vom 22ten voriges Monats richtig erhalten, so angenehm es mir war, als seine Majestät der Kaiser Ihre ausgezeichneten Verdienste durch das Euer Hochwohlgeboren verliehene Regiment — worauf auch bald *dero Beförderung zum Feldmarschalllieutenant* nachgefolget ist, zu belohnen geruhet haben, *so leid war es mir zu vernehmen, daß die Blesur, welche Sie bei Dresden erhielten*, deroselben Entfernung von der Armée auf einige Zeit nach sich gezogen habe; ich wünsche und hoffe, das Ihre Herstellung bald erfolgen möge und dasz dieselben wieder bald im Stand gesetzt werden, Ihre ausgezeichnete Dienstleistung bei der Armée fort zu sezen, von der Sie sich allerdings die glücklichsten Erfolge noch schmeicheln können.

Indem ich hiemit den warmen Antheil bezeuge, den ich an Ihren Glücke und an allem, was Ihre Person betrifft nehme, und Denenselben meinen aufrichtigen Glückwunsch sowohl zum Antritt des Regiments als zu Ihrer Beförderung darbringe, benuze ich mit Vergnügen diese Gelegenheit um Euer Hochwohlgeboren die Versicherung meiner vollkommensten Hochachtung zu erneuern.“²⁹⁸

Beckersnek 1813. október 5-én kelt levele szerint már ekkor ki volt véve a löcsatornából a golyó, amely Máriássyt eltalálta és az „Absonderung der Kugel“ már megtörtént, ami Máriássynak nem csekély fájdalmat okozhatott. Ezekről nyilván panaszkodhatott is Máriássy, mert október 13-án Váradi Szakmáry Donát Késmárkról azt írja Máriássynak Prágába, hogy október 1-én kelt levelét a mai napon kézhez kapta és: „Ich bedaure sehr, *das Sie so viele Schmerzen leiden und noch das Bette hüten müssen*“, reméli azonban, hogy most már Isten segítségével jobban lesz.“²⁹⁹

Igen kedves és vidám jó barátja volt Máriássynak gróf Festetics József, a röviden Titsi becéző néven ismert bohém, vígkedélyű cimbora, aki 1813. október 30-án Pestről ír Máriássynak derűs és kedélyes egyéniségéhez méltó stílusban a következőképpen:

„Liebes Gutes Brüderchen!

Bey meiner Zurickunft hier aus dem Arader Comitath erfuhr ich vom Freund Bekers, daß mit deiner Gesundheit

²⁹⁸ 1813. október 1. Bécs. Bellegarde levele Máriássyhoz, u. ott.

²⁹⁹ Aderján István 1813. október 10-én Késmárkon kelt leveléhez 1813. okt. 13-án kelt cédulán. U. ott.

und *Blessur* etwas besser geht; alle deine Freunde hier interessierte hier (így!) dein Schicksaal; sreibe mir doch, oder lasse sreiben in welchen *Schenkel* bist du geschossen und wo du deine gänzliche Heilung ändern willst; ich rathe dir die *Ofner Bäder*; da bist du zwischen uns. Ich gratulire zu dem Regiment: du fliest wieder in deinen alten uniform hinein; bist aber auch *ein alter epouseur*, nicht mer der junge Springer bey der Iványoschischen.“ ...

„Die zwei Zuzis warten auf dich, die Podmanitskische ist immer mein Schatz, und du hast kein Quintl Vernunft, wenn du sie nicht heyrahest: gib mir eine Plenipotenz und ich heyrathe Sie unterdessen vor dich.“ ...

„Nun Ami, ich küsse dich tausendmahl: das Podmännchen ebenfalls.“³⁰⁰

Festeticset a kedélyes humor és a könnyed életfelfogás jellemzi, s önmagát ezen levélben sem tagadja meg. Humorosan és könnyedén igyekszik Máriássy sebesülése fölött napi rendre térti, az egész ügyet nem túl tragikusan fogja föl és siet vidámabb témára áttérve barátját mulattatni. A levél hangja egyébként elárulja azt a bizalmas és bensőséges baráti jóviszonyt, amelyben Festetics és Máriássy állottak. Már sokkalta komolyabb, sőt szinte érzelmes az a levél, amelyet november 15-én Pongrácz Imre intéz Máriássyhoz: „Verehrungswürdiger Freund! Mein dich äuserst liebendes und mit wärmesten Gefühl verehrendes Herz ist durch die von deiner Person anhero gelangte Nachrichten theils sehr erfreut, theils aber auch sehr gebäugt und betrübt worden. Die *ehrenvolle Wundt*, die du für die gerechte und heilige Sache, um welche ganz Europa enthusiastisch kämpft, erhalten hast, hat zwar deine Heldenthaten mit neuen Ruhm und unverwelcken Lorbern bedeckt, mir hat sich jedoch viel Bangigkeit und manche unruhige Stunden zugezogen, die erst dan erheitert wurden, als ich ausz der Zipsz die sichere Nachricht, das sich dein mir theures Leben auszer aller Gefahr befindet, erhalten habe; dein Avancement hingegen zum Proprietaire eines Regiments, *in welchem du deine kriegerrische Laufbahn angetreten hast*, hat mir wirklich unendliches Vergnügen verschafft, und mein um dich so sehr bangendes am besten getröstet.

Der allmächtige Gott wolle dich auch ferner in allen Gefahren beschützen und deine militairische Unternehmun-

³⁰⁰ 1815. október 30. Pest. — Gr. Festetics József levele Máriássyhoz, u. ott. — Az októberben Máriássyhoz intézett levelek tartalma kizárja, hogy 1815. október 16—19-én a lipcei csatában „an der Spitze seiner Truppen“, mint Weber írja részt vett volna. 1814. február havában gyógyult csak fel Máriássy annyira, hogy szolgálatát újra megkezdje. Weber állítása tehát nem helyes. *Weber*: Ehrenhalle 357. l.

gen stets mit ausgezeichneten Glück und Sieg begleiten, damit du zu den höchsten Stufen der Ehre und Würden gelangend, unter die ersten Stützen des k. k. Thronns und des Vaterlandes gerechnet werden mögest. ... Die glänzende Siege der Verbündeten Armée müssen nunmehr den imaginativ unüberwindlichen Napoleon nach so vielen unglücklichen Schlachten zu einen billigen und dauerhaften Frieden zwingen.“ Igen szeretné ezen szívós háború végét megérni és kíváncsi, „wie man den Napoleon in Frankreich ohne Armée und Artillerie empfangen wird.“³⁰¹

Közeledvén András napja, november 30-ika, Máriássy Babette gratulál nagybátyjának nevenapja alkalmából, s ezen levélből tudjuk meg, hogy ekkortájt Máriássy már felkelhetett betegágtyából és állapota, bár igen lassan, de mégis javult. „Recht sehr hatt es mich gefreut — írja Babette — aus Ihren letzten gütigen Schreiben zu vernehmen, dasz Sie lieber gutter Herr Oncle *das Bett schon verlassen haben*, ich hoffe und wünsche es von Grund meines Herzens, dasz Sie bald ganz hergestellt sein möchten.“³⁰²

Igaz, hogy Máriássy november folyamán elhagyhatta betegágtyát, ámde ekkor még csak *mankók* segítségével tudott szobájában járkálni, amint ezt sógora, Ujházy József leveléből tudjuk, aki november 28-án írja Máriássynak, hogy két rendbeli levelét megkapta és ezekből nagy meglepéssel látja, „dasz die Heilung deiner Wunde, die bald erlauben wird *im Zimmer ob zwar auf Krücken auf und ab zu gehen*, die Vorsehung Gottes gebe dir baldigste gänzliche Herstellung“, ami a tavasszal használandó fürdőekkel talán elérhető lesz.³⁰³

November 30-án gr. Zay Ferenc ír levelet Máriássynak, s reméli, hogy *sebei* már teljesen meggyógyultak, s lelkes szavakkal gratulál ő is csak az ezred tulajdonosságához, de még az altábornagyi kinevezésről úgy látszik, nem tud.

„Mit voller Zuversicht hoffe ich — írja Zay — dasz *deine Wunden*, die du in dem Kampfe für das Wohl der ganzen Menschheit empfangen hast (!), schon vollkommen geheilt sein werden. Das ist mein herzlicher, aufrichtiger Wunsch. Zu der Erlangung des Proprietärs Stelle des so ausgezeichneten braven Regiments Weidenfeld gratuliere ich Dir von ganzen Herzen. És ist allgemein bekannt, wie vortrefflich sich

³⁰¹ 1815. november 15. Andrásfalva. Pongrácz Imre levele Máriássyhoz. U. ott.

³⁰² 1815. november 20. Márkusfalva. U. ott 1815. november 21-én Komáromból Ernst őrnagy írja Máriássynak: „Meine Frau, die sich zu Gnade nebst mir empfielt, wünscht baldigste Genesung.“ — U. ott.

³⁰³ 1815. november 28. Budamér. Ujházy József levele Máriássyhoz. U. ott.

dieses Regiment in allen Campagnen betragen hat, umso mehr wird daselbe auch erfreut seyn, einen Proprietär zu haben, dessen Nahmen ebenfalls in den Listen der Helden der Nation aufgezeichnet sind.“³⁰⁴ Másnap, december 1-én Sühnl főhadnagy fejezi ki részvétét az „erhaltene Pleszurn“ fölött, s szintén csak az elnyert ezred tulajdonosságához gratulál.³⁰⁵

December 5-én Barkóczy ír levelet Máriássynak Prágába, melyben jelzi, hogy utolsó levelének, amely november 16-án kelt, igen megörült, mert ebből látja, hogy állapota javult, amennyiben már felkelt, s így most már biztosan reméli teljes felgyógyulását.³⁰⁶

Ugy látszik, Máriássy makacs sebe december folyamán szépen gyógyult, mert december 12-én barátja, Beckers is azt írja Máriássynak, hogy „Nun wünsche ich, dasz ich bald von dier die Nachricht deiner vollkommenen Genesung erhalte.“

Dacára betegségének, ezrede kormányzását úgy látszik Máriássy egy pillanatra sem engedte ki kezéből, mert pl. Beckershez is Máriássy azzal az óhajjal fordult, hogy legyen szíves ezrede részére szép, képzett, fiatal magyar nemes ifjakat szerezni, akiket mint zászlósokat venne fel ezredébe. Beckers eleget is tett Máriássy kívánságának, s megírja neki, hogy: „Deinen Wunsch gemäsz habe ich mich um schöne, gut gebildete, junge ungarische Edelleute als Fähnriche für dein Regiment beworben“, s ajánlja felvételre a Kliegl és Jankovics fiúkat.

December 16-án megszólal Máriássy sógora, Potturnyai, kinek felesége Máriássy nővére Apollónia volt, és elsőnek gratulál az altábornagyi kinevezéshez, s levelének vonatkozó része a következőképpen hangzik:

„Euer Excellenz!

Ich kann nicht um hin Euer Excellenz als Bluthsfreund so wohl, wie auch Altbekannter und Verehrer zu deroselbe Genesung meinen Wunsch abzulegen, anmit zu gleich aber über den erreichten Zweck, zum *General Feld Marschall Lieutenant avanciert zu haben* und eines Regiments Inhaber zu heissen, meine unauszsprechliche Freud in Ihrem Schosze auszuschütten, — Gott, der allmächtige Beschützer erhalte Euer Excellenz je länger und bewahre von allen Gefahren.

³⁰⁴ 1815. november 30. Zay Ugrócz, Zay Ferenc gróf levele Máriássyhoz. U. ott.

³⁰⁵ 1815. december 1. Freyburg in Baaden. Sühnl levele Máriássyhoz, u. ott.

³⁰⁶ 1815. december 5. Pálócz. Máriássy levele, írja Barkóczy: „Gibt mir Gewiszheit von deiner Besserung, da du *schon aufgestanden bist* und folglich sichere Hoffnung von deiner gänzlichen Herstellung.“ U. ott.

denen das Militair überhaupt beym jetzigen Krieg Stund stündlich ausgesetzt is.³⁰⁷

Mindenesetre feltűnő, hogy az altábornagyi kinevezésről oly későn értesültek s aránylag igen kevesen gratuláltak.

A következő levelekben Máriássyt bajtársai keresik fel, részint résztvevő, részint gratuláló soraikkal. Így december 16-án Stuttenheim ezredes írja, hogy: „Nichts kann mich glücklicher machen, als von dem Manne mit Freundschaft behandelt zu werden, den ungetheilt die ganze Armée zu schätzen weisz, aus diesem Gefühl können Eure Hochwohlgeborenn auf meine Theilnahme schlieszen, die ich bey Ihren zunehmender Besserung empfinde, ich freude mich allso diesz zu vernehmen, aber nur eins war mir nicht recht, das Sie kaum dem Bette entsprungen, schon ihre Gesundheit neuen fatiqun Preisz geben wollen, ganz den entgegengesetzt, wovon mir so oft in Aurzinovics sprachen“.³⁰⁸

Sajnos, nem tudjuk, hogy az ezredes itt mire céloz, az azonban nyilvánvaló, hogy Máriássy ekkor már módfelett únhatta a betegállományban lételt, s vágyott a harc-térre, vagy szolgálatba, s talán éféle fáradalmakra céloz az ezredes.

December 19-én ismét Sühnl főhadnagy ír Máriássynak, s a „Divisions Adjutant“ jelzi, hogy november 2-án kelt levelét megkapta „und kann mich der wemüthigen Theilnahme nicht enthalten, dasz Euer Excellenz durch die erhaltenen Ehren Wunden so lange zuruckgehalten werden an den weiteren glücklichen Fortschritten der allgemeinen Sache Theil zu nehmen.“ Offenburgban alkalma volt megjelenni báró Friemont lovassági tábornok (General der Cavallerie) előtt, akinek elmondta Máriássy szerencsétlen esetét, mire Friemont megbízta a főhadnagyot, hogy jelentse Máriássynál tiszteletét (Respect) és fejezze ki a szerencsétlen megsebesülés fölött részvétét. Reméli, hogy már jelen levele sokkal jobb állapotban találja Máriássyt, s a legközelebbi levelében már örömmel értesülhet teljes felgyógyulásáról.³⁰⁹

December folyamán s karácsonykor Máriássy állandóan Prágában tartózkodik és sebét gyógyíttatja, ide ír neki karácsony napján egy „Edler von Fischer“, s ennek leveléből tudjuk meg, hogy Pesten Máriássy megsebesülése után nyomban az a hír terjedt el, hogy amint szállítható állapotban lesz, üdülni és reconvaleskálni Pestre hozzák, mert ezt a várost választotta volna erre a célra tartózkodási helyül.

³⁰⁷ 1815. december 16. Potturnya. — U. ott.

³⁰⁸ 1815. december 16. Ebnet bey Freyburg. Stuttenheim levele, u. ott.

³⁰⁹ 1815. december 19. Bondorf in Baaden. Sühnl főhadnagy. Divisions Adjutant levele, u. ott.

„Gleich nach Euer Excellenz erlittenen Verwundung — írja Fischer — war hier allgemein die Rede, dasz so bald sich hochdieselben transportabl finden würden, Sie zu Ihrer gänzlichen wiederherstellung Pest zum Aufenthalt gewählt hätten.“³¹⁰ Lehet, hogy ez a hír a pesti barátainak azon gyakran hangoztatott óhajából keletkezett, hogy jöjjön a pesti furdókbe utókúrára.

Az 1813. esztendő vége felé Máriássynak sebesülése fölöött részvétüket fejezik ki és gratulálnak az ezredtulajdonosághoz: Jekelfalussy Zsigmond, Palitzky Lujza (Temesvárról), Csarnótzay alezredes, Máriássy Ferenc, Menczer, Ceschi és Máriássy Nep. János kapitányok, Máriássy Zsigmond, s ez utóbbi a következőket írja: „Die Wunde, welche hochdieselben vor dem Feind erhielten, traff uns auch, schmerzete uns auch, denn Sie traff nicht nur unseren höchst geschätzten und geliebten Mittbruder, sondern auch *die glänzende Zierde der Familie*. Tieff war der Schlag für uns alle.“ Lábadozva, gyógyuló sebével Prágában találja Máriássyt 1814. újév napja, s hogy egészsége ekkor még korántsem állott helyre, azt bizonyítja jó barátjának, Beckersnek január 8-án kelt újesztendei gratulációs levele, melyben ezt olvassuk: „Viel Glück zum neuen Jahr, das ist: deine baldigste vollkommenste Genesung“, tehát még a teljes gyógyulás nem következett be, pedig a drezdai csata óta már jó négy hónap tellett el.³¹¹

Báró Bianchi, Máriássy volt divizionáriusa január 11-én a harctérről azt írja Máriássynak, hogy: „Gebe mir bald gute Nachrichten von deiner Besserung.“³¹² Szontagh kapitány is január 17-én jelzi Máriássynak, hogy: „Alle Bekante nehmen Antheil an Ihrer *baldigen* Wieder Genesung.“³¹³

Betegsége hosszú hónapjaiban Máriássynak volt bőségesen ideje ezredén kívül más mindenfélével is foglalkozni, s többek közt ekkor merült fel az a gondolata, hogy szüleinek, s különösen inádott édesanyjának a batizfalvi lutheránus templomban méltó emléket állít. Megkérte tehát egyik legjobb barátját, Berzeviczy Gergelyt, hogy ezen eszme kivételében legyen segítségére. Berzeviczy a kérelemnek örömmel tett eleget s a késmárki Lumczér tanárral megtervezte az emléket, amely szerint az emlékmű a batizfalvi templomban felállítandó új oltárral lenne összekombinálva. — Lumczér több alternatív tervet készített, miután előzőleg Berzeviczyvel együtt kiment Batizfalvára, s ott a helyszínén mindent alaposan és gondosan megsejnélték.

³¹⁰ 1813. december 25. Pest. Edler von Fischer levele u. ott.

³¹¹ 1814. január 8. Buda. Beckers levele, u. ott.

³¹² 1814. január 11. Bavillion bey Belfort. Báró Bianchi levele, u. ott.

³¹³ 1814. január 17. Pozsony. Szontagh kapitány levele, u. ott.

1814. január 17-én Berzeviczy levélben elküldte Máriásynak megtekintés végett azt a tervet, amelyet az összesek közül kiválasztott és megfelelőnek talált.

Berzeviczy levélben leírja az emlék tervét, s ez a leírás műtörténeti szempontból is igen becses, más részt pedig látjuk azt is, hogy az érdekeltek az emlékmű tervével milyen szeretettel és lelkesedéssel foglalkoztak. Az emlékterv leírása a következőképpen hangzik:

„Altar und Monument sollen eins seyn, wie es die Zeichnung hier des prof. Lumczer darstellt.³¹⁴ Zwey einfache Säulen, worauf das ganze Gebäk ruht weisen hin auf den selbständigen Charakter deiner edlen Eltern und stützen auch jetzt noch den Altar, denn sie in ihren Leben treu waren. Ihren unerschütterlichen Glauben an Jesum und die unsterbliche Seeligkeit bezeichnet das Altarblatt, welches die Auferstehung Jesu darstellt. Die Inschrift, welch der Altartisch enthält, erklärt uns in wenig Worten die Absicht des errichteten Denkmals, — die beyden Inschriften an den Säulenfüßen enthalten die edlen Nahmen, denen Andenken es beleben soll. Das ganze ist von Rottbaumholz, schwarz mit Gold, die untere drey stufen breit und gerundet von Sandstein — die Einfassung fein und Einfach von Eisen, wenn es dir nicht zu theuer wäre, oder von Holz eisenfarb angestrichen.

Das Altar wird breiter sein als das jetzige ist, und die nebenbänke müssen wegkommen.

Das Bild soll Zausig³¹⁵ im Leucsau mahlen, die Goldarbeit Ludwig in Kesmark machen, unter den Aufsicht des Prof. Lumczer. Der Sandstein wird auch in Kesmark gehauen. Das Altar ist gegen Morgen, folglich scheint die Sonne in das Fenster hinter dem Altar hinein, — folglich kann man hier eine meinen Lieblings Ideen ausführen, — nemlich in den Triangel oben mitten eine gläserne Halbkugel einmachen, durch welche die Sonne durchscheint.

Diese Halbkugel musz von kristal Glasz facetirt geschliffen, roth oder Mohnblühfarb seyn. In Prag kannst du dies vortrefflich machen lassen und uns schicken.³¹⁶

Az egész emlékmű ára hozzávetőleg 1000 forint leszen, de Lumczer tanár honoráriumát naturáliákban is ki lehet adni.

Ha Máriássy a tervezetet és ajánlatot helyesli és elfogadja kivitelre, akkor küldje vissza, egyébként, ha akarja, változtasson, javítson a terven, vagy pedig az egészszet vesse el úri tetszése szerint.

³¹⁴ Sajnos, ez a tervrajz ma már nincs meg!

³¹⁵ Mult századi jóhírű szepesi festőművész.

³¹⁶ 1814. január 17. Lomnicz. Berzeviczy Gergely levele a családi levéltárban.

Máriássy a tervezetet úgy látszik elfogadta, s tudott mindezekről természetesen a család is és Ujházy József sógor, akinek felesége András nővére, Teréz 1814. márciusában Máriássyhoz intézett levelében igen helyesli a tervet.

„Dasz du — írja — deinen würdigen verewigten Eltern in der Botzdorffer Kirche ein Monument errichten läst und da durch Ihr gesegnetes Andencken erneuerst, zeigt von deiner warmen Liebe, Dankbarkeit und Verehrung gegen Sie. Auch jenseits der Grabes werden Sie dich dafür segnen und Gott dich für diese kindliche Liebe und Treue belohnen. — Sanft ruhe nun Ihre heilige Asche.“³¹⁷

Máriássy valóban gyermeki szeretettel tisztelte szüleit, s hosszú életű is lett e földön.

1814. tavaszán úgy látszik, elkezdték a tervezett emlékmű építését a fent leírt elgondolás szerint és augusztus elején a serényen folyó munkálatokról Berzeviczy, az egésznek spiritus rectora, a trencséntepliaczi fürdőn üdülő Máriássynak a következőket jelenti:

„Gleich nach meinen Rückkehr von Wien, habe ich das Geschäft des Monument Altars vorgenommen. Professor Lumzer hat indessen fleiszig gearbeitet, er ist jetzt während der Vacanzen meistens in Bozdorf und giebt sich viel Mühe.

Unsere Handwerker sind einmal so, wenn man sie nicht immerfort antreibt, so stocken sie und nie kann man vorläufig einen bleibenden Überschlag mit ihnen machen. Hier kommt nun auch das hinzu, dasz wegen dem in der Zwischenzeit so swächtigt angewachsenen Titel, wie auch die Rückseite des Altars dazu verwenden und einrichten müssen: was bey dem ersten Überschlag und Accord nicht war. Daher kommt es, dasz der Tischler viel mehr Arbeit hat, als Anfangs behandelt war, und andere Handwerker auch zu dem sind die Accorde in wohlfeilerer Zeit geschlossen worden, jetzt bey zunehmender Theuerung klagen sie nicht bestehen zu können.

Indessen rückt das Werk fort und könnte in einigen Wochen ganz fertig werden: Zwey Hindernisse treten ein. das erste ist das glorier Glasz, welches ich in Wien bey dem Christal schleifer und Glasz Handler Carl Vibner in der Kärner Straszé am Thor N° 1104 bestellt habe. In Ansehung dessen bitte ich mein Freund, hab die Gnade an Dembscher zu schreiben, dasz er es betreiben soll und so bald es fertig wird, so sollen sie es schicken. wenn nicht anders, villeicht auf der Post nach Lucsvina. — denn bisz das Glas nicht

³¹⁷ 1814. március 15. Hollomnitz. Ujházy levele Máriássyhoz a „Hauptarmée“-nál. — U. ott.

hier ist, können weder die Gerüste abgenommen werden, weder die Girtler Arbeit und Vergoldung ganz zu stande kommen.

Das zweyte ist dein Titel und die Innschrift für dich an der Rückseite. Ich brauche zunächst den Titel des russischen Ordens, dann wünschte ich zu wissen, wie viel Schlachten und Treffen du beygewohnt hast, — endlich, ob ich das Wort Excellentissimus soll hinzufügen, denn hier sagt man, dasz ein Feldmarchal Leutenant Excellenz titulirt wird, vom Militär bis zum Hauptmann. Also da ich mich auf die Etikette nicht verstehe: bitte ich um deinen Befehl und Belehrung. Ich hätte sehr gewünscht, dasz wenn dich Gott glücklich zu uns zurück bringt, das ganze schon vollkommen fertig wäre, um die Freude zu machen: denn bis es nicht fertig ist, biß die Gerüste und das Stückwerk da ist, sieht es miserabel aus. Es wird aber ein schönes Werk sein, wenn es fertig wird, obgleich manches nicht so ist, als es seyn sollte, wie denn das immer sich ereignet, dass auch in dem grösten Werk sich Mängel finden. Schon jetzt kommen Freunde es zu sehen, steht es einmal ganz da, so werden noch mehrere kommen.³¹⁸

Készült tehát az emlékmű, dacára a Berzeviczy levelében vázolt nehézségeknek, s 1814. augusztus 10-én Ujházy sógor Máriássyhoz intézett levelének utóiratában meg is említi, hogy: „Das Monument zu Botzdorf wird, wie vernehme prächtig ausfallen.“³¹⁹

Amint a fenti levélből látjuk, Berzeviczy egy orosz rendjelet említi. Elméletben Máriássy 1814-ben valóban megkapta az orosz szent Anna rend I. osztályát, de magát a rendjelet in natura és a vele járó orosz nyelvű pátenst tényleg csak 1819-ben kézbesítették neki. Sándor cár ugyanis Máriássynak harc-téri magatartása és érdemei jutalmául adományozta az említett rendjelet s ennek mineműségéről kérdezősködött Berzeviczy.

1814. őszére végül elkészült az oltáremlékmű, amely a batizfalvi ág. ev. templomban tudunkkal ma is megvan, s ennek a közönség felé eső oldalán latin nyelven ez a felirat olvasható: „Isten iránti vallásosságból, az egyház iránti szeretetből és a legjobb szülők iránti kegyeletből.“

Az oltár oszlopainak oldalán Máriássy szüleinek emelt emléket ezzel a felirattal: „Márkus- és Batizfalvi Máriássy Ferencznek *1726. augusztus 20. — †1789. augusztus 20. — Grádeczi Horváth Stansith Anna Máriának *1727. augusztus 11. — †1810. január 20.“ Az oltár hátsó részén Máriássy András

³¹⁸ 1814. augusztus 2. Lomnicz. Berzeviczy Gergely levele, u. ott.

³¹⁹ 1814. augusztus 10. Hollomnitz. Ujházy József levele, u. ott.

címere látható, és ez a felirat: „Istenért és a hazáért 38 éven át oly sok életveszedelem közt, poroszok, törökök, franciák, oroszok ellen, északon, keleten és nyugaton serényen harcolva, a legutolsó francia háborúban Drezdánál súlyosan megsebesülve, 1814-ben a szepesi művészet segélyével emelte ezen oltárt Márkus- és Batizfalvi báró Máriaássy András altábornagy, Ófelsége az apostoli király kamarása, a katonai Mária Terézia rend és az orosz Szent Anna rend I. osztályának lovagja és a 37. magyar ezred tulajdonosa.“

1816-ban ugyanezen templomban Máriaássy szülei emlékére szószéket is állíttatott, melynek felirata: „A bitorló Napoleonnal folyt francia háború 1815-ben történt befejezése után, a legjobb szülők, Márkus- és Batizfalvi Máriaássy Ferencz és Grádeczi Horváth Stansith Anna Mária emlékére emeltette ezen szószéket báró Máriaássy András altábornagy ...“ stb. — A szószék elülső részén Máriaássy András címere látható „Fortitudini“ felirattal.³²⁰

1814. január havában Máriaássy sebének gyógyulása úgy látszik, szépen haladt, elannyira, hogy a hónap vége felé Máriaássy már kezd a hadsereghez való visszatérés, a „berukkolás“ gondolatával foglalkozni. De ezenközben még egyremásra kapja a hol vidámabb, hol komolyabb tartalmú intő, figyelmeztető leveleket, amelyeknek írói Máriaássyt az időelőtti, s elhamarkodott berukkolás következményeitől óvják.

Amint majd látni fogjuk — sajnos — az intő levelek íróinak volt igazuk, mert Máriaássy, — akit úgy látszik már idegessé és türelmetlenné tett a hosszas betegeskedés — csakugyan elsiette a hadszíntérre való kimenetelét, s ennek persze káros következményei nem maradtak el.

1814. januárjában a vidám és jó kedélyű gr. Festetics József, a „Titsi“ ír Máriaássynak Prágába, még mindig „in gr. Svirbischen Hause“. Levele, mint mindig vidám, kötekedő, kedélyes humorú, s így hangzik:

„Liebes Gutes Brüderchen!

Nun wie geht es dir mit deiner Gesundheit, mache keine Swänke und brauche die hiesige Ofner Bäder, *bedenke O Mensch, das du ein alter Sünder bist.*“ ... „Jetzo wirst du *Slovak* frohlocken, dasz den armen Napoleon so schlecht gehet; ich weis gar nicht wie er aus der Slinge sich ziehen wird.“

Megküldi mellékelve Wenckheim báróné levelét, „also probire dein Glück, ob du ihm endschiffern kannst und gieb mir Nachricht wie weit dein Talent reicht in der antiquarer Kunst.“³²¹

³²⁰ Weber: I. m.: 358—359. M.

³²¹ 1814. január 19. Pest. Gr. Festetics József levele, u. ott.

Ezek a hírek még inkább fokozták Máriaássy nyughatatlan-
lanságát, aki ekkor már égett a vágytól, hogy ismét a harc-
térre mehessen. Figyelmezteti is február elején Beckers,
hogy: „*Übereile deine Reise nicht, damit du dieselbe nicht
vergebens unternehmest und deiner Gesundheit schadest.*“³²⁴

Titsi (Festetics József) Máriaássy gyógyulását és megerő-
södését előmozdítandó, jóféle ménesi bort küldött neki Prá-
gába. Máriaássy megköszönve a küldeményt, megdicsérte a
kiválóan jó bort. Erre Titsi február elején ír Máriaássynak s
örül, hogy a bort jónak találta. „*Mich gefreut — írja — dasz
der Méneser gut ist; ich wünsche, dasz er deine Kräfte bald
ersetze.*“

Mivel úgy látszik, Máriaássy ekkor már végleg elhatá-
rozta, hogy bevonul divíziójához és kimegy a harctérre, s
erről tudomást szerzett Titsi is, erre még a mindent könnyen
vevő Titsi is elkomorlyodott, s kereken megírja Máriaássynak,
hogy: „*Dein Abmarsch ist eine wahre Schusterey, bis du
nicht ganz geheilet bist.*“ Farsang ideje lévén, ő is, mint
Beckers megírja az erre vonatkozó híreket, hogy t. i. Pesten
most pikniknek vannak, Budán pedig a nádor, Sándor gróf
és a vezénylő tábornok hetenként adnak egy-egy bált.³²⁵

Február 12-én Máriaássy megírja Beckersnek, hogy im-
máron visszavonhatatlanul elhatározta, hogy kimegy a harc-
térre, bevonul divíziójához. Beckers február 19-én válaszol
erre, tudomásul veszi Máriaássy elhatározását „zur Armée
abzugehen“ és szívből kívánja, hogy: „*Die Vorschung wa-
che über dich.*“ Megkéri, hogy ha Baselbe ér — ahova úgy
látszik Máriaássy rendelkezésre volt — s együtt lesz (Beckers)
fivérével, üdvözlje nevében szívélyesen.³²⁶

Már február vége felé járhatott az idő, amidőn Máriaássy
elindult a „Haupt Armée“-hoz, s erről persze rokonait és jó
barátait is értesítette, mert a neki szóló további levelek már
a harctérre vannak címezve.

Ide elsőnek Szakmáry Donát ír neki március elején és
bensőségesen örül: „*dass Sie sich von Ihrer erlittenen Bleseur
so hergestellt fühlen, um wieder neue Lorber-Kränze für
sich, für das allgemeine Wohl aber und für unseren gnädigen
Monarchen neue Trophaeen durch Ihre auszeichnende Tap-
ferkeit erfechten wollen.*“³²⁷

A most leírt szép frázisokból azonban alig lehet sejteni,
hogy Máriaássy csak féligmeddig, s korántsem teljesen gyó-

³²⁴ 1814. február 5. Buda. Beckers levele, u. ott.

³²⁵ 1814. február 8. Pest. „Wir haben auch in Pest Piqueniques, in
Ofen giebt der Palatin, Gr. Sándor und der Commandirender aller Wo-
chen einen Ball ein jeder.“ Gr. Festetics József levele, u. o.

³²⁶ 1814. február 19. Buda. Beckers levele, u. ott.

³²⁷ 1814. március 3. Lucsivna. Szakmáry levele, u. ott.

gyultán távozott Prágából a hadsereghez, csak sógora, Ujházy József levele árulja el nekünk a rideg valóságot, hogy t. i. Máriássy súlyos sebe február végére csak annyira gyógyult be, hogy *a szobában már mankó nélkül tudott sétálni*, ami korántsem jelentette még a seb végleges és alapos begyógyulását. Ujházy sógor siet is efelett súlyos aggodalmát kifejezni s levelében Máriássyt szinte megleckézteti elhamarkodott s könnyelmű lépéséért.

Megkapta utolsó levelét — írja Ujházy — amelyből megértette: „Dasz du wenigstens *im Zimmer ohne Krücke gehen kanst*, ein sicherer Beweis, dasz du *mit der Zeit* mittelst den Gebrauch der Bäder gänztlich hergestellt werden wirst, doch must du dieses auf keiner Weise vernachlässigen, du hast alles gethan, was man von einem seinem Monarchen und dem Vaterlande treuen Mann erwarten kan, das übrige nehmlich, die Wiedererhaltung deiner ehemaligen Gesundheit bist du dir selbst schuldig“. Szükség esetén ismét az uralkodó és a haza szolgálatába állhat „*aber alles zu seiner Zeit*. Jede Sache hat ihre Gränzen, folglich auch die Erfüllung des allgemeinen Wohles. Unmöglichkeit können von keiner Seite gefordert werden, deszwegen mäßige dich dermahlen und stelle dich nicht augenscheinlicher Gefahr aus, den ein kleiner Umstand kan deiner gänztlichen Genesung gefährlich werden.“³²⁸

Ujházy féltő aggságoskodása nem volt alaptalan, mert Máriássy sebe március folyamán felszakadt, amint erről Bázalból április 2-án kelt levelében ő maga értesíti sógorát. Erre a levélre Ujházy április vége felé válaszol és megírja az ekkor már a Haupt Armée-nál lévő Máriássynak, hogy részvétellel vette tudomásul „*den Aufbruch deiner Wunde*“, (amit előre látott), s vigasztalja Máriássyt, hogy sebé majd az egyre javuló idő fogja meggyógyítani. „Gott der allmächtige wird schon die zur gänztlichen Heilung derselben bey nunmehr von Tag zu Tage sich anlassenden wärmern Wetter verhelfen und obwohl du ein schönes Commando aus Grenadiers bestehend (wotzu dir herzlich gratulire) in deiner Division erhalten, so wirst du dennoch dich etwas schonen können (welches dir aufrichtig anrathe) ohne deine Ehre zu risquieren“.³²⁹

A felszakadt seb dacára Máriássy a harctéren maradt és 1814. májusában a Nostitz-féle „Reserve Corps“-hoz volt beosztva, amely egész májusban Párisban állomásozott és itt tartózkodott természetesen Máriássy is, élvezve Párist.

Máriássy, aki amint tudjuk szenvedélyes porcellán ked-

³²⁸ 1814. március 15. Hollomnitz. Ujházy levele, u. ott.

³²⁹ 1814. április 24. Hollomnitz. Ujházy levele, u. ott.

velő volt, Párisban főleg ezen szenvedélyének hódolt, s május 9-én a „Manufacture Royale de Porcelaine des Sèvres“ üzletében 245 frank ára, Duhanel-nél (a Pont Notre-Dame mellett) pedig 269 frank ára porcellánt vesz össze, ezenkívül különösen még selymet és parfume-ot vásárolt nagyobb mennyiségben.³³⁰

Mivel a szövetkezett hatalmasságok ekkor Párisban tartózkodtak, s köztük az orosz cár is, Máriássy felhasználta ezt az alkalmat, hogy a neki adományozott orosz rendjelet a cárnak személyesen köszönje meg, ennél fogva a cári udvarban audienciára jelentkezett.

Május 29-én báró Herzogenburg Máriássynak a cári audiencia ügyében a következőket írja: „Ich eile Euer Hochwohlgeboren bekannt zu geben, dass wir heute keine Audienz bey seine Majestät dem Kayser von Ruszland erhalten können. Sollte unsere Aufnahme bey Hofe morgen möglich werden, so würde ich nicht ermangeln Eure Hochwohlgeboren zeitlich davon zu benachrichtigen.“³³¹

Úgy látszik május legvégén mégis csak sikerült Máriássynak az orosz cár színe elé jutni és a rendjelet megköszönni.

Dr. Iványi Béla

³³⁰ Máriássy párisi bevásárlásairól az eredeti számlák megvannak a családi levéltárban. Parfümöt pl. Delacour-nál a Rue Richelieu 89. szám alatt vett, azután pl.: ruhát csináltatott „Deguelle Ien Md Tailleur Rue de Richelieu No 8. près le Théâtre Français, Vis-a-vis la Cour St. Guillaume“ cégnél, 52 frankért, stb. — Ez utóbbi cég a számlát: „Monsieur le Baron *Miassi*“-nak állítja ki, hibásan.

³³¹ 1814. május 29. Páris. Báró Herzogenburg levele, u. ott.